

МАЙБУТНЄ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ НА ТЛІ ЦЕНТРАЛЬНО- ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

*Лендъел М. О.**

Формування та впровадження "нової" регіональної політики належить до пріоритетів сучасної державної стратегії України. Про це свідчить і низка варіантів концептуальних документів, розроблених у період 1998-2001 років, і повсякденне обговорення згаданої проблематики на шпальтах газет, у наукових публікаціях, на зібраннях фахівців-теоретиків та практиків. Не вдаючись до аналізу різних підходів до визначення самого поняття "регіональна політика", що вже зроблено колегами [1], скористаємося, як робочим, визначенням державної регіональної політики як узгодженої діяльності центральних та місцевих органів державної влади, місцевого самоврядування, метою якої є забезпечення ефективного використання внутрішнього потенціалу територій та створення сприятливого середовища для його зовнішньої підтримки, формування економічно конкурентоспроможних регіонів як основи національної конкурентоспроможності та зменшення значної диференціації у рівнях їх соціально-економічного розвитку.

Схвалення 25 травня 2001 р. Концепції державної регіональної політики є добрим приводом для аналізу змісту та наслідків цього політичного та управлінського кроку, зокрема, якщо його аналізувати у контексті досвіду реформування регіональної політики у країнах Центральної Європи [2]. Це зовсім не означає, що політичні рішення, прийняті управлінською елітою сусідніх держав, можуть слугувати добрим взірцем для України. Навпаки, можемо погодитися з шотландським дослідником Д. Юллою, який на основі порівняння концептуальних документів з питань регіональної політики робить висновок, що "завдання регіональної політики в країнах ЦСЕ рідко визначаються достатньо конкретно. Зокрема, в них, як правило, є відсутнім чітке концептуальне чи теоретичне обґрунтування. Замість цього існує тенденція визначати регіональну політику як сукупність практичних задач (наприклад, реструктуризація промисловості в старих індустриальних районах) чи принципів (наприклад, сприяння регіональним чи

* *Лендъел Мирослава Олександрівна* – к.і.н., доцент кафедри політології, Ужгородський національний університет.

локальним ініціативам” [3]. Окрім того, уряди посткомуністичних країн, незважаючи на дефіцит ресурсів, часто визначають пріоритетами регіональної політики дві, взаємно суперечливі, цілі – підвищення рівня конкурентоспроможності економіки та зменшення диференціації у рівнях розвитку різних регіонів. Регіони ще не є готовими до застосування програмового підходу до розвитку економічної та соціальної сфери територій, а отже, практичного застосування принципу концентрації ресурсів та співфінансування програм розвитку, покладаючи надмірні очікування на допомогу національного уряду та Європейського Союзу. В свою чергу, Європейська Комісія чинить надмірний вплив на формування “філософії” регіональної політики у центральноевропейських держав, які прагнуть закласти у стратегічні документи всі відповідні європейські принципи, не володіючи, водночас, практичними механізмами їх застосування. Детально опис застосованих підходів до визначення мети та основних завдань регіональної політики у деяких центральноевропейських держав та розподіл повноважень щодо реалізації регіональної політики на національному та власне регіональному рівнях дано у Табл. 1, 2, а також у попередніх публікаціях автора [4].

Окремо хотілося би вказати на деяких центральноевропейських уроках, які стануть в нагоді під час практичного запровадження Концепції державної регіональної політики в Україні (Як відомо, Міністерство економіки та європейської інтеграції вже координує діяльність щодо розробки Основних засад державної стратегії регіонального розвитку в Україні, методичних рекомендацій щодо складення регіональних стратегій розвитку та інших документів).

1. Важливим завданням є чітке розмежування довгострокових, середньострокових та короткострокових завдань у сфері регіонального розвитку на основі врахування існуючих у держави та регіонів ресурсів для їх досягнення, передбачуваних обсягів залучених зовнішніх інвестицій. Це вимагає запровадження на всіх управлінських ланках – від рівня громади до національного – програмового підходу до розвитку, а також вдосконалення системи прогнозування.

2. Існує необхідність у існуванні прозорої процедури узгодження державних пріоритетів у сфері регіонального розвитку та основних пріоритетів регіональних стратегій розвитку. Для цього можна скористатися досвідом Чеської республіки, де у 1998-2000 рр. координаційні групи по складенню стратегій розвитку на регіональному та національному рівнях діяли синхронно і, таким чином, у робочому порядку дискутувалися питання гармонізації державних та регіональних інтересів.

**Мета та завдання регіональної політики
у країнах Центральної Європи**

Країна	Загальна мета регіональної політики	Специфічні завдання регіональної політики
Чеська республіка	Забезпечення збалансованого та гармонійного розвитку усіх регіонів, зменшення різниці у рівнях їх соціально-економічного розвитку	
Естонія	Створення умов для збалансованого соціально-економічного розвитку всіх регіонів країни, з врахуванням регіональних та загальнонаціональних інтересів	<ul style="list-style-type: none"> - Створювати сприятливі умови життя у всіх регіонах; - сприяти збалансованому економічному розвитку всіх регіонів; - забезпечення сталості розвитку; - сприяння інтеграції територій у загальнонаціональному масштабі, сприяти більш рівномірній поселенській структурі регіонів та зменшенню міграції населення.
Угорщина	Одночасне забезпечення ефективності розвитку у загальнонаціональному масштабі та зменшення існуючої диференціації у рівнях розвитку регіонів	<ul style="list-style-type: none"> - Сприяти розвитку ринкової економіки в усіх регіонах; - створювати умови для самодостатнього розвитку регіонів; - сприяти зменшенню різниці у рівнях розвитку регіонів, зокрема між столицею та рештою територій; - стимулювати ініціативи розвитку на регіональному і локальному рівнях, їх координація з державною політикою
Польща	Створення умов для підвищення конкурентоспроможності усіх регіонів, вирівнювання відмінностей у рівнях розвитку окремих територій країни	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток підприємництва, зокрема МСП, підтримка економічних інновацій та передачі технологій; - реструктуризація економіки на основі принципів сталого розвитку; - створення нових робочих місць; - розвиток інфраструктури; - розвиток освіти, культури та охорони довкілля, спеціальних інститутів розвитку регіонів та громад.
Україна	Створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів, підвищення рівня життя населення, підвищення ефективності використання потенціалу регіонів.	<ul style="list-style-type: none"> - Розробка механізмів використання внутрішнього потенціалу регіонів; - здійснення на інноваційній основі структурної перебудови економіки регіонів; - поетапне зменшення рівня диференціації економічного розвитку регіонів; - розвиток підприємництва як головного фактору соціально-економічного розвитку держави та регіонів.

Джерело: Укладено автором на основі матеріалу Дугласа Юнгла. Юнгл Д. *Основные характеристики региональной политики: европейский опыт* /<http://taclis.federation.ru/yull.htm>.

Таблиця 2

Органи влади та управління, які відповідають за реалізацію регіональної політики в країнах Центральної Європи

Країна	Міністерство	Спеціальні інститути національного рівня	Інститути регіонального рівня
<i>Балгарія</i>	Міністерство регіонального розвитку та громадських робіт	Рада регіонального розвитку	Регіональні адміністрації
<i>Чеська республіка</i>	Міністерство регіонального (місцевого) розвитку	Центр регіонального (місцевого) розвитку, Національний комітет програмування і моніторингу, економічного і соціального згуртування	Регіональні адміністрації, Регіональні комітети програмування і моніторингу, Агентства регіонального розвитку
<i>Естонія</i>	Міністерство внутрішніх справ	Рада державної регіональної політики, Естонське агентство регіонального розвитку	Округні адміністрації, органи місцевого самоврядування, агентства регіонального розвитку
<i>Угорщина</i>	Міністерство сільського господарства	Національна рада регіонального розвитку	Регіональні ради розвитку, окружні ради розвитку
<i>Латвія</i>	Міністерство охорони довкілля та регіонального розвитку	Рада регіонального розвитку	Агентства регіонального розвитку
<i>Литва</i>	Міністерство реформи державного управління та місцевого самоврядування	Національне агентство регіонального розвитку	Агентства регіонального розвитку
<i>Польща</i>	Міністерство економіки	—	Регіональні адміністрації, агентства регіонального розвитку
<i>Румунія</i>		Національна рада регіонального розвитку, національне агентство регіонального розвитку	Регіональні ради розвитку, агентства регіонального розвитку
<i>Словацька</i>	Міністерство будівництва та громадських робіт	Національне агентство регіонального розвитку	Регіональні адміністрації, агентства регіонального розвитку
<i>Словенія</i>	Міністерство економічних відносин та розвитку	Рада структурної політики, Національне агентство регіонального розвитку, Фонд регіонального розвитку та збереження сільських поселень	Агентства регіонального розвитку
<i>Україна</i>	Міністерство економіки та європейської інтеграції	Національна рада з питань координації діяльності місцевих та регіональних органів влади	Обласні ради, обласні державні адміністрації

Джерело: Укладено автором на основі публікації *European Union Enlargement and the Open Society Agenda: Local Government and Public Administration 2000, Local Government and Public Service Reform Initiative, OSI, Budapest, p. 48.*

3. Підтримка державою економічної конкурентноспроможності регіонів не повинна йти в розріз із соціальними орієнтирами розвитку, а також з потребами охорони довкілля. Саме тому більшість із країн-сусідів України зазначили серед основних завдань регіональної політики створення умов для сталого розвитку всіх територій.

4. Нагальним є завдання узгодження заходів щодо підтримки регіонального розвитку як на національному, так і регіональному рівнях. Проблема полягає не в тому, чи буде створений в Україні спеціальний орган центральної влади для управління цими процесами, а, насамперед, в тому, чи Міністерство економіки та європейської інтеграції в Україні зможе забезпечити координацію діяльності галузевих міністерств, зокрема щодо спрямування фінансових потоків у регіони, виробити юридичну процедуру співробітництва з обласними органами влади щодо підтримки регіональних програм розвитку, враховуючи при цьому, загальнодержавні інтереси. На регіональному ж рівні потребує координації діяльність органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування різного рівня, таких специфічних економіко-управлінських утворень, як спеціальні економічні зони, Єврорегіони та інші. Існує потреба у прискіпливому вивченні досвіду Угорщини та Румунії, де у законодавчому порядку було закріплено формування таких органів як Регіональні ради розвитку. До їх складу входять представники "профільного" міністерства, регіональних органів самоврядування, місцевих органів державної влади, голови найбільших місцевих громад, торгово-промислових палат, профспілок, інші. Водночас, слід зазначити, що такі Ради у Румунії сформовано на рівні програмових економічних макрорегіонів, які не є адміністративно-територіальними одиницями, а, отже, не мають окремих органів влади, що не убезпечило новостворені інститути від конфлікту з радами повітів, що входять до складу макрорегіону.

5. Функціонування таких новітніх інститутів підтримки регіонального розвитку як агентства регіонального розвитку має сенс, якщо регіональні органи влади є готовими для надання їм частини ресурсів, які є у їх розпорядженні (власність, фінансові ресурси), а також надати частину повноважень щодо формування регіональних стратегій та програм розвитку. У такому випадку, агентства мають шанс стати "агентами" приваблення внутрішніх та зовнішніх інвесторів у пріоритетні галузі розвитку регіону.

У будь-якому випадку, сучасне формування нормативної бази регіональної політики в Україні повинно враховувати пройдений шлях реформування цієї сфери у країнах Центральної Європи і, що важливо, на основі його екстраполявання до української регіональної специфіки.

Література:

1. *Керецман В.* Проблеми формування регіональної політики та регіонального управління в Україні // Регіональні студії: Науковий збірник. – Вип. 1. – Ужгород: "Ліра", 2001. – С. 9-17.
2. Указ Президента України "Про концепцію державної регіональної політики", 25 травня 2001 року, № 341/2001.
3. *Юлл Д.* Основные характеристики региональной политики: европейский опыт // <http://iacis.federation.ru/yull.htm>. – С. 20.
4. *Лендьел М.* Інституційний механізм реалізації регіональної політики в країнах Центрально-Східної Європи // Регіональна політика в країнах Європи. Уроки для України / За ред. Максименка С., Київський центр Інституту Схід-Захід. – Київ: Логос, 2000. – с. 62-97.
5. *Лендьел М.* Інституалізація процесів регіонального розвитку у країнах Центральної Європи. // Регіональна політика в країнах Європи. Уроки для України / За ред. Максименка С., Київський центр Інституту Схід-Захід.- Київ: Логос, 2000. – с. 39-48.
6. *Лендьел М., Ілько І., Кіш Є.* Європа регіонів у ХХІ столітті. Майбутнє регіональної політики у країнах Центральної та Східної Європи. – Ужгород: Ужгородський національний університет, 2001.

и